

Florian Zeller

ILMA SINUTA

„Öeldakse, et näidend on praktiliselt valmis, kui enam pole vaja teha muud, kui see kirja panna. Võimalik, et ka armastusega on enam-vähem sama lugu. Armastus on sama hästi kui kohal, kui puudu on vaid inimene, keda armastada, see tähendab armastuse objekt. Kalduvus tunnetele ei ole seotud teise inimesega. See põhjustabki pimedust, pettumusi ja reetmisi.”

Florian Zeller

Florian Zeller

„Si tu mourais”

Lavastaja **Peeter Raudsepp**
Kunstnik **Lilja Blumenfeld**
Valguskunstnik **Priidu Adlas**
Videokunstnik **Alyona Movko**
Helilooja **Malle Maltis**
Tõlkija **Indrek Koff**

OSADES

Anne – **Ülle Lichtfeldt**
Pierre – **Eduard Salmistu**
Daniel – **Peeter Raudsepp**
Laura / Neiu – **Jaune Kimmel**

Aitäh **Talvi Nurgamaa**

Etenduse juht **Aune Kuul**

Esietus 31. jaanuaril 2020 Rakvere Teatri väikeses saalis.

ARMASTUS

Mu hing oli helesinine, taevakarva rüü.
Jätsin ta mere kaljukaldale
ja tulin alasti sinu juurde, naise kombel.
Ja naisena istusin su laua ääres,
jõin klaasi veini, hingasin rooside aroomi.
Sa leidsid, et olen ilus
ja meenutan kedagi, keda sa unes näinud.
Kõik läks mul meelest, läks meelest lapsepõlv ja
kodumaa.

Teadsin ainult, et olen su hellituste vang.
Naeratades võtsid sa peegli, käskisid mul
ennast vaadata.

Ma nägin, et mu õlad on tehtud tolmust ja
varisevad põrmuks,
nägin, et mu ilu on haige ega soovi muud kui
hääbuda.

Oi, suru mind oma sülle nii kõvasti, et ma midagi ei
vajaks.

Edith Södergran

Florian Zeller ja tema looming

Florian Zeller, üks tänapäeva tuntumaid prantsuse näitekirjanikke, on sündinud 1979. aastal Pariisis. Pariisi Poliitiliste Uuringute Instituudi lõpetanud ning ajakirjaniku ja õppejõuna töötav Zeller on mitmekordne Moliere'i auhinna laureaat. Ajaleht The Times on nimetanud teda meie aja kõige põnevamaks näitekirjanikuks.

Vaid 22-aastaselt oma esikromaanu kirjutanud autor on tänaseks avaldanud viis romaani ja kaksteist näidendit. Zeller ei ole hinnatud vaid oma kodumaal, tema näidendeid on lavastatud enam kui 45 riigis. Viimastel aastatel ka Eestis üheks menukaimaks prantsuse autoriks saanud Zelleri jaoks on „Ilma sinuta” viie aasta jooksul viies esmalavastus Eestis.

Ehkki Florian Zeller on kirjutanud viis romaani, on ta end oma algusaastate romaaniloomest distantseerinud, öeldes, et siis kaldus ta oma kirjutistega melanhooliasse ja süngusesse, kuid teatris leidis ta enda jaoks rõõmu. Teatrisse jõudis Zeller esmalt ooperi kaudu – 2002. aastal adapteeris ta ungari helilooja Zoltán Kodály teose „Háry János”. Zeller armus teatriloomeprotsessi ja proovidesse, kus maailmast eraldatuna luuakse vaikides midagi terviklikku. 2004. aastal ilmus tema esimene näidend „L’Autre” („Teine”).

„Kas on tingimata vaja, et minu näidendite ja romaanide vahel valitseks mingisugune sidusus? Mina ise seda ei otsi. Kummagi puhul ei ole kirjutamine teadlike protsesside tulemus. Kui aga siiski tahaks võrrelda, siis võib öelda, et tunnen ennast teatril kirjutades vabamana, ehkki žanr on iseenesest piiravam. Küllap tuleneb see tõsiasjast, et teatri vorm tundub mulle loomulikum ja et repliike kirjutades ma kuulen neid.”

„Iga autor tunneb musta kasti tõmmet. Kummituslik lavakujundus, mis piirdub üksnes valgusega ja toob esile puhta teksti. Küllap lavastan kunagi ka ise oma tekste. Aga esialgu on mul huvitav vaadelda teisi lavastajaid ja neilt õppida. Näen, et minu näidendi saab lavale tuua vastandlikel viisidel: neid saab sikutada bulvariteatri poole, aga samas on võimalik teha need väga abstraktseks ja raskesti mõistetavaks. Kiusatus ise lavastamist proovida tuleneb avastusest, et tõlgendusteprisma on üsna lai. Hirm selle ees on aga seotud kahtlusega, et kui hakkab ise oma tööle kõrvalt vaatama, siis võin seda vaesestada.”

Zeller on öelnud, et vahel saab mõnest näidendi aspektist tema kinnisidee, näiteks meeldib talle uue teksti struktuuri kallal töötada. Samuti paelub teda autorina see, mis jääb ütlemata – näitleja ütleb „jah”, kuid publik kuuleb „ei”. Niisiis võib väljaöeldud lause olla vaid ühe emotsiooni nõ jääpealne osa. Tema näidendid peavad jätma publikule küsimusi õhku.

„Kui üritada mu tegelasi lõplikult määratleda, siis jääb osa näidendist ilmselt nähtavale ilmumata, kuna kõik psühholoogilised võrrandid lükatakse pidevalt ümber. Minu tegelased ei ole päris tegelased, ses mõttes et nad ei ole lõpuni välja kujundatud ja reaalseste inimestega võrreldavad.”

Zelleri tekstidele on omane müstiline joon, mis nõuab vaatajatelt ridade vahelt lugemist, sest tõe ja vale piirid on hägustatud. Samuti on tema meelisteemadeks mälu ja mäletamine, mis seotud tihti ka vanaduse ja dementsusega.

„Minu näidendid räägivad läbipaistvusest. Teiselt nõutakse alati rohkem läbipaistvust. Armastuselt samuti. Kuna „Ilma sinuta” kippus vastu tõrkuma, kujutlesin vahepeal, et panen näidendi pealkirjaks „Läbipaistvus”. Enamik inimesi omistab tõe liiga palju tähtsust. Mitte sellepärast, mida tõde ütleb, vaid sellepärast, et see on tõde. Minu silmis ei ole tõel kui niisugusel omaette väärtust. Moraal ei seisne selles, et me peame tõe teada saama. Ja seda teiselt nõuda on lihtsalt austuse puudumine. Ma arvan, et see ongi kooselu üks suurimaid hädasid.”

Tsitaadid pärinevad Florian Zelleri artiklist „Mõtteid teatril kirjutamisest”, tõlkinud Indrek Koff

Leina koreograafia

Igal algusel on lõpp ja surm on elu osa. Meil on raske selle tegelikkusega silmitsi seista nii siis, kui mõtleme iseenda surmale, kui ka olukorras, mil lähedane inimene meie hulgast lahkuma peab.

Kõik on kordki kogenud kaotust ja tundnud sügavat hingevalu, mida põhjustab lähedase inimese surm. (...) Tekivad kriisipunktid. Miski ei saa jätkuda samamoodi nagu varem – justkui jõudnuks elutee kuristikku servale, kust enam edasi minna ei saa.

Leinal on oma „koreograafia” ja kui selle samm-sammult läbi teeme, oma valusse siseneme, siis teekonna lõpus oleme tugevamad. Vaid siis, kui lubame valul hinge sügavusse siseneda, võib see aja jooksul leevenema hakata. Kui valu jääb mingil põhjusel tundmata, muutub see kestvaks kannatuseks. Jääme pidama poolele tee, painavasse tundes, mis küll ei valuta ülemäära, kuid saadab meid kogu elu.

Tiiu Boltzmann „Perekonna varjatud seadused”

MAJA

„Kui ma kahe aasta eest haige olin,” jutustas ta, „nägin igal ööl ühte ja sedasama und. Olin maal, jalutasin; kaugel märkasin valget maja, madalat ja pikka, mida ümbritses pärnasalu. Paplitega piiratud aas majast vasakul rikkus meeldivalt pildi sümmeetriat ja paplite ladvad õõtsusid pärnade kohal.

Tundsin unes, et see maja mind tõmbab, ja hakkasin lähemale minema. Valgeks värvitud värav tõkestas sissepääsu. Edasi tuli võluvalt looklev allee. Selle tee äärest puude alt leidsin kevadlilli: priimulaid, maksalilli ja anemoone, mis aga kohe närtsisid, kui neid noppisin. Allee lõpust jäi majani vaid paar sammu. Maja ees laius avar, inglispäraselt põetud ja peaaegu lage muruplats. Seda kaunistas ainult üks lillade lilledega peenar.

Valgel majal oli tahvelkivikatus. Ukse, heledast tammest rikkalikult kaunistatud ukse juurde viis madal välistrepp. Tahtsin maja ka seestpoolt näha, aga keegi ei vastanud minu koputustele. Olin sügavalt pettunud, helistasin kella, hüüdsin ja ärkasin üles.

See oli minu unenägu, mis kordus pikkade kuude vältel nii täpselt ja nii järjekindlalt, et hakkasin lõpuks arvama, et olen seda parki ja lossi lapsepõlves kindlasti ka ilmsi näinud. Ometi ei suutnud ma ärkvel olles ühtegi mälestust leida, mälus sorimine muutus nii piinavaks, et ühel suvel, kui ma ise väikeautot juhtima olin õppinud, otsustasin veeta puhkuse Prantsusmaa teedel oma unenägude maja otsides.

Ma ei hakka teile jutustama oma rännakutest. Ristlesin Normandias, Touraine'is ja Poitou's; ma ei leidnud midagi ega olnud selle üle ka imestunud. Oktoobris tulin Pariisi tagasi ja unistasin terve talve valgest majast. Eelmisel kevadel hakkasin ma Pariisi ümbruses ringi rändama. Ühel päeval L'Isle-Adami lähedalt orust läbi sõites haaras mind äkki kummaline ärevus, meeldiv erutus, mida tunneb inimene, kes pärast pikka eemalolekut armastatud lähedaste või paikadega uuesti kohtub. Kuigi ma polnud kunagi varem siin käinud, oli autost paremal laiuv maastik mulle täiesti tuttav. Paplite ladvad kõrgusid pärnatuka kohal. Läbi pärnade õrna lehestiku aimus maja. Taipasin, et olen oma unelmate lossi üles leidnud. Teadsin, et sada meetrit eemal jookseb rada üle maantee. Rada oli siin. See viis mind valge väravani.

Teisel pool väravat algas allee, mida mööda olin sageli kõndinud. Imetlesin puude all maksalilled, priimulate ja anemoonide mahedates toonides lillevaipa. Kui ma pärnavõlvide alt välja jõudsin, nägin rohelist muruplatsi ja madalat treppi, millel kõrgus heledast tammepuust uks. Tulin autost välja, jooksin trepist üles ja andsin kella.

Kartsin hirmsasti, et kedagi ei tule, kuid otsekohe ilmus uksele teener. See oli kurva näoga väga vana mees, kes kandis musta kuube. Ta silmitses mind imestunult, ilma et oleks sõnagi lausunud.

„Mul on teile veider palve”, ütlesin. „Ma ei tunne selle maja omanikke, aga oleksin rõõmus, kui nad lubaksid mul maja ka seestpoolt vaadata.”

„Maja on välja üürida, proua,” ütles ta nagu kahetsedes, „selleks ma siin olengi, et maja näidata.”

„Välja üürida?” imestasin mina. „Missugune rõõm!... Aga miks omanikud siis ise selles ilusas majas ei ela?”

„Nad elasid, proua. Nad läksid siit ära, kui majas kummitama hakkas.”

„Kummitama?” imestasin mina. „Mind see küll ei takista. Poleks uskunud, et Prantsuse külades veel kummitusi usutakse...”

„Minagi ei uskunud, proua,” vastas teener tõsiselt, „kui ma poleks ise öösel sageli kohanud pargis viirastust, mis härrased siit minema peletas.”

„Uskumatu!” ütlesin mina ja katsusin naeratada.

„See polegi nii uskumatu,” ütles vanake etteheitvalt, „ja teie ei peaks selle üle naerma, proua, sest kummitus olite teie ise.”

André Maurois

RAKVERE TEATER

Näitlejad – Liisa Aibel, Helgi Annast, Margus Grosnõi, Grete Jürgenson, Saara Kadak, Jaune Kimmel, Ülle Lichtfeldt, Märten Matsu, Maarika Mesipuu-Veebel, Silja Miks, Madis Mäeorg, Tiina Mälberg, Anneli Rahkema, Peeter Rästas, Eduard Salmistu, Toomas Suuman, Tarvo Sõmer, Tarmo Tagamets, Elar Vahter, Natali Väli ja Imre Üunapuu

Valgustajad – Arne Maasi, Märt Sell ja Roomet Villau

Helitehnikud – Morten Endrik Milder, Peeter Pilv ja Andres Raja

Inspitsiendid – Aune Kuul, Eili Neuhaus ja Ade Piht

Grimeerijad – Helena Lahi ja Anu Saar

Kostümeerijad – Anne Joorits ja Kaja Kupp

Rätsepad – Anne Komp, Merli Matti ja Kaja Uustalu

Puusepp – Aare Vilba

Lavatehnikud – Reio Kiviberg, Riho Lillakas, Ander Löns, Aavo Soots, Hendrik Vilde ja Oliver Viitskovski

Bussijuht – Tõnu Tammjärv

Lavastusala juht – Tiit Kalm

Lavastusala juhi abi – Maie Nurmoja

Juhi abi – Helle-Mall Niinemets

Korraldusjuht – Marika Tint

Turundusspetsialist – Kristjan Priks

Reklaamijuht – Kristo Kruusman

Müügiadministraator – Daisy Kull

Projektijuht – Helen Solovjev

Trupijuht – Kätlin Hoop

Etendusteenistuse juht – Indrek Apinis

Raamatupidajad – Tuuli Jaansen ja Merle Siirak

Raamatupidaja-arhivaar – Mari Viitskovski

Peakunstnik – Eveli Varik

Majakunstnik – Helen Padu

IT spetsialist – Aleksander Kikkas

Digitaalkunstnik ja kujundaja – Peeter Rästas

Dramaturg-lavastaja – Urmas Lennuk

Dramaturg – Triinu Sikk

Kino osakonnajuht – Brenda Pastimäe

Teenindusjuht – Kairi Elbashatly

Teenindusjuhi abi – Ivi Vasiljeva

Kohvikuteenindajad – Lilian Joonas, Katrin Kalamets, Katrin Kütt, Kristi Kütt-Tappo, Maret Kongi, Elis Kukk, Elen Lauk ja Maret Tolbuzova

Abiteenindajad – Hiie Arula, Helve Keskkülla ja Siim Kroonmäe

Publikuteenindajad – Laura-Maria Hunt, Kersti Kalamets, Inge Kelk, Tiina Krutto, Helene Leek, Ly Lipp, Lea Naruskberg, Marje Nurmepaju, Anu Pajo, Emma-Heidi Rätsep, Kulla Salumäe ja Margareth Villers

Kino teenindajad – Julia Gorjainov, Olga Kikkas, Laura Rosin ja Mariana Sindejeva

Kino abiteenindajad – Mathias Albrecht, Karolin Harjus, Mona-Liis Lipp ja Triinu Vasiljeva

Kokad – Reet Kalde ja Liina Orgus

Abikokad – Maie Rohesalu ja Hille Hendrikson-Suumann

Koristajad – Valentina Galkan, Eha Keskkülla ja Anniita Vaher

Majahoidja-hoovikoristajad – Toomas Aettik ja Taimi Tanning

Parkimiskorraldaja – Toomas Aettik

Loominguline juht – Peeter Raudsepp
Teatrijuht – Velvo Väli

Kavalehe koostasid Triinu Sikk ja Peeter Raudsepp, kujundas Peeter Rästas

RAKVEREIVEL